Nr 251.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder för lagring av brännoljor; given Stockholms slott den 31 mars 1939.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 31 mars 1939.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med cheferna för försvars-, finans- och handelsdepartementen:

Den 25 januari 1939 uppdrog jag åt advokaten Otto Schultz att söka åvägabringa avtal angående lagring av brännoljor för svenska jordbrukares behov.

Med skrivelse den 2 mars 1939 har advokaten Schultz överlämnat dels två förslag till avtal mellan staten, å ena sidan, samt svenska lantmännens riksförbund, förening u. p. a., för egen del och såsom företrädare för i avtalen

avsedda lagerdeltagare, å andra sidan, angående lagring av brännoljor för svenska jordbrukares behov, dels ock en promemoria rörande nämnda avtalsförslag.

Efter remiss ha yttranden i ärendet avgivits den 9 mars 1939 av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap och den 16 i samma månad av statens reservförrådsnämnd. Den 24 mars har advokaten Schultz inkommit med en skrivelse i ärendet, vid vilken fogats ett yttrande av svenska lantmännens riksförbund.

Jag torde nu få underställa Kungl. Maj:t detta ärende.

De föreslagna avtalen innebära i huvudsak följande.

Avtalen avse att genom svenska lantmännens riksförbunds försorg skall lagras dels vid vissa lagercentraler och dels hos enskilda jordbrukare förråd av fotogen eller annan brännolja för traktormotorer eller andra motorer tillhörande de till avtalen anslutna jordbrukarna och avsedda att användas vid deras jordbruk. Kostnaderna för såväl lagringsåtgärderna som anskaffande av lagren skola bestridas av riksförbundet eller de till avtalen anslutna föreningar eller enskilda personer. Staten å sin sida skall enligt avtalen garantera att, i händelse av beslag eller annat statligt förfogande över dylikt brännoljelager, de i avtalen avsedda förråden intill en myckenhet av 8,000 liter per med avtalet avsedd explosionsmotor i första hand skola få användas i respektive lagerdeltagares jordbruk. Endast om landets intresse så oundgängligen fordrar, skall staten äga att helt eller delvis förfoga över nämnda förråd för annans räkning än lagerdeltagarnas. I så fall skola emellertid dessa vara berättigade till ersättning dels för lagringskostnaderna, beräknad efter 1.5 öre per liter och år från den tidpunkt lagerdeltagaren anslutit sig till lagringen, för den kvantitet som tagits i anspråk, dels ock för själva varan efter gällande marknadspris, dock minst marknadspriset vid inköpstillfället. Avtalen äro avsedda att gälla till den 1 januari 1945 och skola, därest uppsägning icke sker, förlängas för fem år för varje gång.

Berörda avtal torde såsom särskilda bilagor (A och B) fogas vid protokollet.

Såsom *motivering* till förslaget har i förenämnda promemoria anförts i huvudsak följande.

Genom det på grund av ifrågavarande avtal skapade skyddet för svenska lantmännens riksförbund eller jordbrukare, att enligt avtalet upplagda lager skola förbehållas till avtalen anslutna jordbruk, är det att förmoda, att ett skäligen stort antal jordbrukare kunde förmås att biträda dessa lagringsavtal, varigenom utan särskilda kostnader för staten en tämligen stor bränslereserv för jordbrukens behöriga drift under krissituationer skulle skapas.

Vid de förhandlingar, som om avtalet förts, har från riksförbundets sida påpekats, att ett väsentligt villkor för att avtalet skulle bland jordbrukarna vinna någon allmän anslutning är, att så starka garantier som möjligt skapades för att de lagrade brännoljorna i förefallande krissituation verkligen finge användas av respektive lagerdeltagare.

En från statens sida absolut utfästelse i förevarande avseende torde icke kunna avgivas. Även om staten i ett privaträttsligt avtal, sådant som det föreslagna, lämnar utfästelse i förevarande avseende, torde staten härigenom

icke kunna avhända sig sin rätt att på grundlagsenligt sätt genom lagstiftning i händelse av nödfall lägga även med avtalet avsedda lager under statens förfogande.

Staten torde sålunda vid sin kommande lagstiftning i ämnet icke vara bunden av utfästelser i ett avtal sådant som det förevarande.

Detta har man också från riksförbundets sida förklarat sig inse, men man har då från riksförbundet begärt, att avtalet borde förses med en »ersättningsklausul», så att jordbrukarna skulle hava den tryggheten, att, därest en framtida lagstiftning komme att icke överensstämma med avtalets bestämmelser, jordbrukarna likväl skulle få viss ersättning för av dem nedlagda kostnader, såväl i avseende på lagringsåtgärder (cisterner o. d.), som beträffande den inköpta varan.

I ersättningsfrågan må då först påpekas, att en i eventuell krissituation grundlagsenligt skedd lagstiftning icke i och för sig kan medföra någon skadeständs(ersättnings)skyldighet, även om den innefattar förfogande över med avtalet avsedda brännoljor. Skall alltså ersättning i förevarande avseende överhuvud taget kunna utgå, måste statens skyldighet därutinnan fastslås redan i avtalet, så att nämnda skyldighet innebär en privaträttslig utfästelse av staten av den beskaffenhet att träda i kraft, därest staten använder sig av sina grundlagsenliga rättigheter att lagstifta på ett med avtalet icke överensstämmande sätt.

En dylik i ett civilrättsligt avtal gjord utfästelse torde få betraktas såsom bindande oavsett kommande eventuella lagstiftningsåtgärder.

Den ersättningsskyldighet, staten i sådant avseende enligt vad förut sagts i avtalet skall ikläda sig, torde böra betraktas ur den synpunkten, att likaväl som staten för att ernå ett visst lagringsresultat kan genom avtal ikläda sig vissa utgifter, bör staten i nu avsedda avtal kunna ikläda sig däri omförmälda begränsade ersättningsskyldighet. Den innebär ju i själva verket, att staten förbinder sig att ersätta jordbrukarna för deras lagringskostnader och lager, därest ett sådant verkligt nödläge för svenska samhället inträder, att staten genom särskild lagstiftning nödgas ur synpunkten av allmänt väl förfoga — helt eller delvis — över de lager, som jordbrukarna enligt avtalet upplagt.

För att berörda avtal skola äga giltighet har bland annat förutsatts, att Kungl. Maj:t godkänner desamma.

De fördelar, staten genom sådana avtal skulle erhålla, vore bland annat följande:

1) En lagring av berörda brännoljor åstadkommes, som eljest icke skulle hava ägt rum. Dessa bränslemedel torde bliva av för jordbrukets behöriga drift och därmed för folkförsörjningen betydelsefullt slag.

2) Lagringen enligt avtalen medför icke i och för sig någon kostnad för staten, varken ifråga om lagrens eller behövliga cisterners anskaffande (lagringskostnader).

3) Endast därest staten för annans räkning än lagerdeltagarens förfogar över det lagrade eller del därav ifrågakommer utgift, nämligen sådan ersättning som omförmäles i § 9 i båda avtalen, som lyder:

»Staten förbinder sig att endast om landets intresse så oundgängligen fordrar, förfoga över i detta avtal avsedda lager för annans räkning än lagerdeltagarens och att, om sådant förfogande till någon del eller möjligen helt likväl skulle äga rum, till resp. lagerdeltagare utgiva ersättning innefattande:

a) Viss ersättning för lagringskostnader (anläggning av cisterner, räntekostnader etc.) beräknad efter 1.5 öre per liter och år för den i anspråk tagna

kvantiteten räknat från den tidpunkt lagerdeltagaren enligt § 3 tredje stycket anslutit sig till lagringen och till tidpunkten för detta avtals upphörande.

b) Lösen av i anspråk tagen kvantitet till gällande marknadspris dock minst marknadspriset vid inköpstillfället.»

I fråga om ersättningen under a) bör anmärkas, att eftersom fotogenpriset nu är cirka 12 öre per liter, den under a) upptagna tilläggsersättningen av ytterligare 7 öre per liter betyder en prisökning av cirka 60 %. Att denna prisökning i en tänkt krissituation ingalunda får anses för hög framgår bland annat av att prisstegringen på fotogen, när importsvårigheter inträffade åren 1917—18, uppgick till, jämfört med 1913—14 års priser, ända till över 300 %.

Ytterligare böra beträffande a) anmärkas, att av själva lagringskostnaderna (anskaffande av cisterner, desammas anbringande samt ränta å härvid nedlagt kapital) ersättningen under a) endast enligt verkställda beräkningar innebär ersättning av icke fullt hälften av berörda kostnader, så att lagerdeltagaren i varje fall själv står för över hälften av kostnaderna ifråga. Exempel: en cisternanläggning för 10,000 liter beräknas kosta 1,000 kronor. Ränta därå i 5 år 250 kronor, sammanlagt 1,250 kronor. Ersättning enligt § 9 a) skulle då tänkas utgå för 8,000 liter i 5 år = 600 kronor. Kvarstår alltså självkostnad för lagerdeltagaren 650 kronor, alltså över 50 % av cisternkostnaden.

Därjämte bör tagas i betraktande, att därest staten förfogar över viss del av ifrågakomna lager, detta vanligen måste tänkas ske till förmån för andra jordbruk som icke försett sig med behövligt fotogenlager. Detta innebär emellertid, att dessa jordbruk, icke staten, få erlägga kostnaden enligt § 9 a) och b), så att denna kostnad icke bliver en statens utgift utan ersättes av de enskilda förbrukare, som erhålla fotogenen.

För lagerdeltagarna erbjuda avtalen följande fördelar:

1. För enligt avtalen lagrade brännoljor komma lagerdeltagarna i den gynnade situationen, att de kunna beräkna att även i krissituationer förfoga över de upplagda lagren och därmed bedriva sitt jordbruk.

2. Skulle så exceptionella omständigheter inträffa, att staten blir nödsakad förfoga över det lagrade, så bör främst påpekas, att sådant förfogande näppeligen kan tänkas omfatta mer än en viss del av det lagrade, så att lagerdeltagaren i varje fall får behålla en del därav, För sådan del av lagret, som tages i anspråk för annans räkning, erhåller lagerdeltagaren fullt tillfredsställande ersättning, varvid bland annat observeras, att marknadspriset för fotogen måste förväntas i en krissituation giva lagerdeltagaren högre pris än hans inköpspris för varan.

I de avgivna *yttrandena* ha avtalsförslagen i huvudsak tillstyrkts. *Lantmännens riksförbund* har emellertid förklarat sig kunna godkänna avtalen endast under förutsättning att ersättningen för lagringskostnaderna höjes till 2 öre per liter och år.

Ur yttrandena må i övrigt återgivas följande.

Rikskommissionen har yttrat:

De remitterade förslagen till avtal skilja sig i två avseenden från de mellan reservförrådsnämnden och resp. lagerhållare vanligen träffade avtalen, nämligen dels därigenom, att enligt förslagen lagerhållaren är och förutsättes i allmänhet skola förbli ägare till varan även vid en avspärrning, dels därigenom att staten icke i fredstid belastas med några kostnader för lagringen, men väl förbinder sig att vid ett statligt förfogande, grundat på en

i en krissituation förutsatt särskild lagstiftning, utge förutom lösen av inneliggande lager jämväl ersättning för förekommande lagringskostnader.

Ett villkor för att en lagring enligt de föreslagna avtalen skall vinna tillräcklig anslutning bland jordbrukarna har ansetts vara, att så stark garanti som möjligt skapas för att lagerhållarna i en krissituation få behålla de under fredstid upplagrade varorna. Den garanti, varom här är fråga, har i avtalens § 9 formulerats så, att staten förbinder sig att »endast om landets intresse så oundgängligen fordrar» förfoga över lagren. Skulle ett dylikt förfogande komma till stånd, erhåller lagerhållaren — utöver vad som utgår till den, som ej deltagit i avtalet men blir utsatt för det statliga förfogandet — gottgörelse jämväl för lagringskostnaderna.

Rent principiellt kan måhända bestämmelsen om en dylik förbindelse ingiva vissa betänkligheter. Dessa minskas dock, om man närmare undersöker innebörden av den gjorda utfästelsen.

Vad beträffar företrädesrätten, vilken får anses vara av särskild betydelse för anslutningen till lagringen, synes densamma nöjaktigt begränsad genom det därvid knutna förbehållet till förmån för landets intresse.

För bedömande av ersättningsfrågan torde i korthet det förfarande böra anges, som antagligen kommer att tillämpas vid varuregleringar med stöd av en blivande allmän förfogandelag.

Enligt föreliggande förslag till dylik lag kan ett statligt förfogande över egendom ske på två olika sätt, antingen så att Kungl. Maj:t förordnar om beslag å varan, eller ock så, att Kungl. Maj:t förordnar om varans avstående till kronan.

Ett beslag innebär i och för sig endast skingringsförbud, men genom detsamma avses att förmå varuinnehavaren att »frivilligt» försälja varan till anvisad köpare. Det vid dylik försäljning tillämpade priset torde komma att sammanfalla med marknadspriset. Skulle åter varuinnehavare vägra att på angivna villkor försälja sin vara, kan han förpliktas att avstå densamma till kronan.

Vid förordnande om avstående till kronan inlöses varan med undantag för de kvantiteter, som ej uppenbarligen överstiga oundgängligt behov för innehavaren, varvid ersättning utgår efter grunder, som prövas skäliga med hänsyn till gällande pris. För fastställande av sådan ersättning upprättas särskilda taxor, vilka kunna förutsättas komma att ligga något under marknadspriset.

Enligt avtalens § 10 förutsättes staten, om landets intressen oundgängligen fordra varans avstående, komma att anmana lagerdeltagarna att till auktoriserad köpare försälja av sitt lager. Lagerdeltagare, som följer anvisningen, erhåller ersättning enligt i avtalet angivna grunder, under det att lagerdeltagare, som icke efterkommer densamma, förlorar skyddet av avtalet. För sistnämnda lagerdeltagare kan förordnande om varans avstående till kronan bringas i verkställighet och utgår i sådant fall ersättning enligt taxa. Den, som vägrar att sälja till auktoriserad köpare, kan alltså icke göra anspråk på ersättning enligt avtalet.

Vid lagringskostnadernas beräknande torde man ha utgått från att lagerdeltagare skulle få sina rörliga omkostnader för lagringen täckta. Däremot skulle staten icke inlösa någon del av cisternerna. Då en jämförelse med de omkostnader, som falla på sådan olja, som lagrats genom reservförrådsnämndens försorg, givit vid handen, att den enligt avtalet kontrakterade ersättningen måste betecknas som skälig, har rikskommissionen intet att erinra mot densamma.

Beträffande inlösningsbeloppet för lagret har detsamma angivits till gäl-

lande marknadspris men som en undre gräns satts marknadspriset vid inköpstillfället. Rent teoretiskt föreligger således möjlighet att inlösen av olja, som skyddas av avtalen, måste ske till högre pris än det marknadspris, som gäller vid inlösningstillfället. Sannolikheten härför torde dock vara mycket liten; i en krissituation, då staten ser sig föranlåten förfoga över inom landet förefintlig olja, torde marknadspriset näppeligen kunna förväntas ligga under det vid normala förhållanden gällande. Fördenskull torde förslagen icke heller på denna punkt behöva giva anledning till betänkligheter.

I detta sammanhang bör påpekas att — såsom ock i den remissen bifogade P. M. antydes — staten torde bliva i tillfälle att göra sig betäckt för de kostnader, som kunna komma att uppstå på grund av avtalen, vid oljans försäljning till sådana förbrukare, som icke deltagit i lagerhållningen.

Under åberopande av det anförda vill rikskommissionen tillstyrka, att åtgärder vidtagas i syfte att få till stånd avtal i huvudsaklig överensstämmelse med de remitterade förslagen.

Därest dylika avtal bliva gällande, torde det böra uppdragas åt statens reservförrådsnämnd, vilken ju handhar den för statens egen räkning pågående lagringsverksamheten, att ombesörja den statliga kontrollen över nu ifrågavarande lagring.

Statens reservförrådsnämnd har anfört:

Därest det skulle bliva nödvändigt att trots givna förbindelser förfoga över den för jordbruksbehov lagrade motorfotogenen, inträder enligt förslaget viss ersättningsskyldighet för staten. Av de angivna grunderna för denna ersättning synes framgå, att jordbrukaren skall exempelvis efter 5 års lagring återfå omkring hälften av det i anläggningen nedlagda beloppet. Det synes nämnden kunna ifrågasättas, huruvida icke denna ersättning bör kunna något reduceras liksom också vid längre tids lagring viss maximiersättning bör bestämmas.

Hänsyn måste nämligen tagas till de möjligheter, som yppa sig för jordbrukaren att, då han disponerar en cisternanläggning, erhålla motorfotogen till billigare pris än om leverans skall ske i fat. Såvitt nämnden har sig bekant, torde en icke obetydlig prisreduktion stå att erhålla, om leverans kan fullgöras genom påfyllning av cisterner från tankvagn. Genom den möjlighet, som på nu angivet sätt vinnes att erhålla motorbränsle till förmånligare pris, sättes vederbörande jordbrukare i stånd att kunna verkställa amorteringar å anläggningen. Därjämte vill nämnden icke underlåta påpeka, att man måste utgå från att jordbrukaren för den vara, han avstår till staten, kan väntas erhålla ett pris, som avsevärt överstiger det han givit för den lagrade varan.

Beträffande den fortlöpande kontrollen förefaller det som om rapporter varje kvartal skulle vara tillfyllest.

Departementschefen. Det är uppenbarligen av största betydelse att lagring av brännoljor kommer till stånd inom landet, varigenom möjliggöres att under en avspärrning tillgodose jordbrukets behov. Den tilltagande maskindriften vid det svenska jordbruket har medfört, att dess behov av brännoljor under senare år mer och mer ökats. Bristen på driftsmedel för jordbrukets maskinella utrustning skulle därför i händelse av avspärrning kunna förorsaka en för vår livsmedelsförsörjning allvarlig nedgång i jordbruksproduktionen. Med

hänsyn härtill synas åtgärder böra vidtagas i syfte att få till stånd lagring av brännoljor inom landet.

De av utredningsmannen framlagda förslagen till avtal mellan staten, å ena, samt svenska lantmännens riksförbund, å andra sidan, angående lagring av brännoljor synas på ett för båda parterna tillfredsställande sätt lösa det föreliggande problemet angående lagringen. Avtalen innebära i huvudsak att riksförbundet eller till avtalet anslutna jordbrukare skulle utan kostnad för staten ombesörja lagring av brännoljor i lagercentraler eller hos de enskilda lagerdeltagarna. För den händelse landets intresse oundgängligen fordra det, skall dock staten äga förfoga över lagren. Därvid skall ersättning utgå för lagren och lagringskostnaderna. Såsom utredningsmannen framhållit medföra de ifrågasatta avtalen avsevärda fördelar för såväl staten som lagerdeltagarna. För staten medföra avtalen, att en lagring av brännoljor skulle kunna ske utan att staten därför tillskyndas några kostnader annat än för den händelse staten till följd av extraordinära förhållanden ser sig nödsakad förfoga över lagren. För att lagringen skall komma till stånd är det emellertid nödvändigt, att staten erbjuder garantier för att lagerdeltagarna vid avspärrning få själva förfoga över varorna utom i det fall, att landets intresse oundgängligen kräver förfoganderättens överflyttande på staten. Anslutningen till denna för landets försörjning med brännoljor synnerligen betydelsefulla lagringsverksamhet kommer tydligen även att inverka på behovet av att i en krissituation för statens räkning förfoga över dessa varor. Ju flera lagerhållare, desto mindre anledning bör det finnas att antaga, att staten på grund av bristande tillgång på ifrågavarande driftsmedel skall nödgas tvångsvis förfoga över de lagrade varorna. Beträffande ersättningen för lagerkostnaderna torde, med hänsyn till önskvärdheten av att vinna största möjliga anslutning till lagringen och då den av riksförbundet förordade ersättningen av 2 öre per år och liter icke synes oskälig, berörda ersättning böra bestämmas till sistnämnda belopp. Såsom i yttrandena förordats torde det böra ankomma på statens reservförrådsnämnd att handhava den statliga kontrollen över nu ifrågavarande lagringsverksamhet.

Det torde vara lämpligt, att huvudpunkterna i omförmälda avtal underställas riksdagen. Därest riksdagen godkänner vad därutinnan föreslagits, lärer det senare få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare utforma avtalens innehåll.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att godkänna, att avtal rörande lagring av brännoljor må träffas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående angivits.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-

Regenten bifall samt förordnar att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Folke Ericson.

Bil. A.

Utkast
till
Avtal I
angående lagring av brännoljor för svenska jordbrukares (lagerdeltagares) behov genom lagercentraler.

Mellan A (av Kungl. Maj:t utsedd myndighet) såsom företrädare för svenska staten, å ena sidan, och Svenska Lantmännens Riksförbund (SLR), för egen del och såsom företrädare för i detta avtal omförmälda lagerdeltagare, å andra sidan, träffas härmed följande avtal, varvid förutsättning för dess giltighet skall vara, att Kungl. Maj:t godkänner detsamma.

§ 1.

Avtalets ändamål är följande: Å ena sidan ombesörjer SLR lagring av i avtalet åsyftade, för lagerdeltagarnas räkning upplagda kvantiteter brännolja. Å andra sidan garanterar svenska staten, att i händelse av beslag på eller annat statligt förfogande över dylikt brännoljeslag, de av avtalet omfattade förråden intill en myckenhet av 8,000 liter per med avtalet avsedd explosionsmotor (antingen traktormotor eller för jordbruket använd stationär motor) i första hand skola få användas i respektive lagerdeltagares jordbruk, så att staten, endast om landets intresse så oundgängligen fordrar, kommer att helt eller delvis förfoga över sådant förråd för annans räkning än lagerdeltagarens. Lagerdeltagare är i sådant fall berättigad till ersättning enligt § 9.

§ 2.

De brännoljor, som i detta avtal avses, äro i gällande tulltaxa med statistisk varuförteckning betecknade:

Statistiskt nummer	Varuslag
441	motorbrännolja och pannbrännolja, oraffinerade
442	fotogen; ävensom andra raffinerade brännoljor.

§ 3.

I detta avtal avsedd lagring av brännoljor sker på följande sätt:

På olika orter i landet uppläggas genom SLR:s eller till SLR anslutna föreningars försorg lager. (Varje sådant lager kallas nedan lagercentral.)

Envar, som bedriver jordbruk (efter sin anslutning till lagringen i detta avtal kallad lagerdeltagare), äger att, oavsett om han är medlem i SLR eller till SLR ansluten förening eller icke, till lämplig lagercentral anmäla, att han för det av honom bedrivna jordbruket önskar deltaga i lagringen genom ifrågavarande lagercentrals försorg med visst uppgivet antal liter brännolja, uppgående till högst 8,000 liter för varje i lagerdeltagarens jordbruk använd motor av i § 1 angivet slag (nedan kallad ansluten motor).

Härvid skall lagerdeltagaren uppgiva jordbrukets namn, areal samt antalet anslutna motorer. Ingen må anmäla sig som lagerdeltagare vid mera än en lagercentral; icke heller äger den, som enligt avtal II själv lagrar brännoljor bliva lagerdeltagare.

SLR förbinder sig att med tillämpning av ovanstående själv eller genom till SLR anslutna föreningar av i § 2 omförmälda brännoljor å olika orter upplägga, vidmakthålla och förvara förråd, beräknade efter högst 8,000 liter per varje ansluten motor. Såväl förrådsanläggningar (cisterner) som det lagrade ämnet inköpas och bekostas helt av SLR eller anslutna föreningar.

Formulär till det avtal, som SLR kommer att träffa med varje i nästföregående stycket nämnd förening bifogas i avskrift (Bil. A) och någon ändring i detta formulär får icke äga rum utan att i varje särskilt fall A:s samtycke inhämtas.

§ 4.

SLR, som från sina anslutna föreningar skall införskaffa månatliga uppgifter rörande mängden av det lagrade motorbränslet, de olika lagercentralernas belägenhet samt vilka jordbruk, som deltaga i berörda lagring, ävensom rörande antalet anslutna motorer för varje anslutet jordbruk, förbinder sig att å sin sida månatligen till A meddela uppgift om totala lagringsmängden enligt detta avtal, ävensom att i övrigt på anfordran lämna A de uppgifter, varöver SLR enligt vad ovan sagts förfogar.

A äger kontrollera de sålunda lämnade uppgifterna.

§ 5.

Detta avtal avser vid varje tidpunkt den lagringsmängd, som funnits upptagen uti den senaste månadsrapporten, som SLR avgivit enligt föregående paragraf.

§ 6.

SLR ansvarar för att cisternanläggningarna väl underhållas, att lagringen sker på ändamålsenligt och betryggande sätt samt att lagren erhålla all erforderlig tillsyn och vård.

§ 7.

Skulle vid kontroll eller eljest befinnas, att de vid någon lagercentral upplagda kvantiteterna brännoljor icke uppgå till den enligt § 4 anmälda myckenheten, äger A att omedelbart på SLR:s bekostnad anskaffa felande kvantiteter.

För den händelse vid beslag eller annat statligt förfogande vid någon lagercentral sådan brist konstateras, som överstiger 10 % av den kvantitet, vilken enligt detta avtal skall hava legat i lager och har SLR försummat vidtaga nödiga åtgärder för återfyllning, äger A förklara, att beträffande vid sådan lagercentral lagrade brännoljor, bestämmelserna i detta avtal icke skola vara tillämpliga.

§ 8.

Skulle på grund av krig, kris eller eljest av statsmakterna jämlikt då gällande författningar genom beslag eller på annat sätt förfogas över sådana varuslag, som ingå uti med detta avtal avsedda lager, försäkrar svenska staten att sådana bränslelager antingen icke skola innefattas i förfogandet eller, i den mån så sker, likväl skola få användas för förbrukning inom respektive anslutna jordbruk, med undantag allenast för vad som i § 9 stadgas.

I detta avtal avsedda bränslelager få uti första stycket förutsatt fall icke användas till något annat ändamål än för drift av motorer av i § 1 angivet slag i respektive anslutna jordbruk. Lagerdeltagare, som bryter häremot, förlorar skyddet av detta avtal.

§ 9.

Staten förbinder sig att endast om landets intresse så oundgängligen fordrar, förfoga över i detta avtal avsedda lager för annans räkning än lagerdeltagarens och att, om sådant förfogande till någon del eller möjligen helt likväl skulle äga rum till resp. lagerdeltagare utgiva ersättning, innefattande:

a) Viss ersättning för lagringskostnader (anläggning av cisterner, räntekostnader etc.) beräknad efter 1.5 öre per liter och år för den i anspråk tagna kvantiteten räknat från den tidpunkt lagerdeltagaren enligt § 3 tredje stycket anslutit sig till lagringen och till tidpunkten för detta avtals upphörande.

b) Lösen av i anspråk tagen kvantitet till gällande marknadspris, dock minst marknadspriset vid inköpstillfället.

§ 10.

Om staten vid förfogande, som i § 9 sägs, anmanar lagerdeltagaren att till viss, av staten anvisad (auktoriserad) köpare helt eller till viss angiven del försälja sitt lager, skall detta ske till ett pris, som motsvarar ersättningen enligt § 9 a och b, och ansvarar staten i sådant fall för betalningen härav.

Lagerdeltagare, som icke efterkommer sådan försäljningsanvisning, förlorar skyddet av detta avtal.

§ 11.

Vid förfogande som i § 9 förutsättes skall staten utan annan ersättning än i § 9 a angives vara berättigad begagna cisternanläggningarna under avtalstiden för den mängd brännolja, varöver staten beträffande ifrågakomna lagerdeltagare förfogat.

§ 12.

Detta avtal gäller till den 1 januari 1945 och förlänges, därest uppsägning från någondera partens sida icke ägt rum senast sex månader före avtalstidens utgång, med fem år för varje gång.

§ 13.

Tvister rörande detta avtal eller därav härflytande rättsförhållanden skola avgöras av skiljenämnd enligt gällande lag om skiljenämnd.

Bilaga B.

Utkast
till
Avtal II

angående lagring av brännoljor för svenska jordbrukares (lagerdeltagares) behov genom lagring direkt hos varje lagerdeltagare.

Mellan A (av Kungl. Maj:t utsedd myndighet) såsom företrädare för svenska staten, å ena sidan, och Svenska Lantmännens Riksförbund (SLR) för egen del och såsom företrädare för i detta avtal omförmälda lagerdeltagare, å andra sidan, träffas härmed följande avtal, varvid förutsättning för dess giltighet skall vara, att Kungl. Maj:t godkänner detsamma.

§ 1.

Avtalets ändamål är följande: Å ena sidan ombesörja lagerdeltagarna lagring av i avtalet åsyftade kvantiteter brännoljor. Å andra sidan garanterar svenska staten, att i händelse av beslag på eller annat statligt förfogande över dylikt brännoljeslag, de av avtalet omfattade förråden intill en myckenhet av 8,000 liter per med avtalet avsedd explosionsmotor (antingen traktormotor eller för jordbruket använd stationär motor) i första hand skola få användas i respektive lagerdeltagares jordbruk, så att staten, endast om landets intresse så oundgängligen fordrar, kommer att helt eller delvis förfoga över sådant förråd för annans räkning än lagerdeltagarens. Lagerdeltagare är i sådant fall berättigad till ersättning enl. § 9.

§ 2.

De brännoljor, som i detta avtal avses, äro i gällande tulltaxa med statistisk varuförteckning betecknade:

Statistiskt nummer	Varuslag
441	motorbrännolja och pannbrännolja, oraffinerade
442	fotogen, ävensom andra raffinerade brännoljor.

§ 3.

I detta avtal avsedd lagring av brännoljor sker på följande sätt:

Envar, som bedriver jordbruk (efter sin anslutning till lagringen i detta avtal kallad lagerdeltagare) äger att, oavsett om han är medlem i till SLR

ansluten förening eller icke, till av SLR för varje särskilt distrikt anvisad centralförening eller annan organisation anmäla, att han för det av honom bedrivna jordbruket önskar upplägga ett lager av visst uppgivet antal liter brännolja uppgående till högst 8,000 liter för varje i lagerdeltagarens jordbruk använd motor av i § 1 angivet slag (nedan kallad ansluten motor).

Härvid skall lagerdeltagaren uppgiva jordbrukets namn, areal, antalet anslutna motorer samt varest lagringen äger rum. Den som enligt avtal I anmält sig såsom lagerdeltagare äger icke bliva lagerdeltagare enligt avtalet II.

Varje lagerdeltagare skall förbinda sig att på det av honom för lagring uppgivna stället upplägga, vidmakthålla och förvara förråd av i § 2 omförmälda brännoljor beräknade efter högst 8,000 liter per varje ansluten motor. Såväl förrådsanläggningar (cisterner) som det lagrade ämnet inköpas och bekostas helt av lagerdeltagaren.

Formulär till det avtal, som till SLR ansluten förening kommer att träffa med sådan lagerdeltagare bifogas i avskrift (bil. A), och någon ändring i detta formulär får icke äga rum, utan att i varje särskilt fall A:s samtycke inhämtas.

§ 4.

SLR, som från sina anslutna föreningar skall införskaffa månatliga uppgifter rörande vad lagerdeltagare enligt § 3 anmält, förbinder sig att å sin sida månatligen till A meddela uppgift om den totala lagringsmängden enligt detta avtal, ävensom att i övrigt på anfordran lämna A de uppgifter, varöver SLR enligt vad ovan sagts förfogar.

A äger kontrollera de sålunda lämnade uppgifterna.

§ 5.

Detta avtal avser vid varje tidpunkt den lagringsmängd, som funnits upptagen uti den senaste månadsrapporten, som SLR avgivit enligt föregående paragraf.

§ 6.

SLR skall tillförbinda lagerdeltagaren, att denne ansvarar för att cisternanläggningen väl underhålles, att lagringen sker på ändamålsenligt och betryggande sätt, samt att lagren erhålla all erforderlig tillsyn och vård.

§ 7.

Skulle vid kontroll eller eljest befinnas, att de hos en viss lagerdeltagare upplagda kvantiteterna brännoljor icke uppgå till den enligt § 4 anmälda myckenheten, äger A att omedelbart på lagerdeltagarens bekostnad anskaffa felande kvantiteter.

För den händelse vid beslag eller annat statligt förfogande hos någon lagerdeltagare sådan brist konstaterats, som överstiger 10 % av den kvantitet,

vilken enligt lagerdeltagarens uppgift skall hava legat i lager, och har lagerdeltagaren försummat vidtaga nödiga åtgärder för återfyllande, äger A förklara, att beträffande av sådan lagerdeltagare lagrade brännoljor bestämmelserna i detta avtal icke skola vara tillämpliga.

§ 8.

Skulle på grund av krig, kris eller eljest av statsmakterna jämlikt då gällande författningar genom beslag eller på annat sätt förfogas över sådana varuslag, som ingå uti med detta avtal avsedda lager, försäkrar svenska staten att sådana bränslelager antingen icke skola innefattas i förfogandet eller, i den mån så sker, likväl skola få användas för förbrukning inom respektive anslutna jordbruk, med undantag allenast för vad som i § 9 stadgas.

I detta avtal avsedda bränslelager få uti i första stycket förutsatt fall icke användas till något annat ändamål än för drift av motorer av i § 1 angivet slag av respektive anslutna jordbruk. Lagerdeltagare, som bryter häremot, förlorar skyddet av detta avtal.

§ 9.

Staten förbinder sig att endast om landets intressen så oundgängligen fordra, förfoga över i detta avtal avsedda lager för annans räkning än lagerdeltagarens och att, om sådant förfogande till någon del eller möjligen helt likväl skulle äga rum till resp. lagerdeltagare utgiva ersättning innefattande:

a) Viss ersättning för lagringskostnader (anläggning av cisterner, räntekostnader etc.) beräknad efter 1.5 öre pr liter och år för den i anspråk tagna kvantiteten räknat från den tidpunkt lagerdeltagaren enligt § 3 tredje stycket anslutit sig till lagringen och till tidpunkten för detta avtals upphörande.

b) Lösen av i anspråk tagen kvantitet till gällande marknadspris dock minst marknadspriset vid inköpstillfället.

§ 10.

Om staten vid förfogande, som i § 9 sägs, anmanar lagerdeltagaren att till viss, av staten anvisad (auktoriserad) köpare helt eller till viss angiven del försälja sitt lager, skall detta ske till ett pris, som motsvarar ersättningen enl. § 9 a och b, och ansvarar staten i sådant fall för betalningen härav.

Lagerdeltagare, som icke efterkommer sådan försäljningsanvisning, förlorar skyddet av detta avtal.

§ 11.

Vid förfogande som i § 9 förutsättes skall staten utan annan ersättning än i § 9 a angives vara berättigad begagna cisternanläggningarna under avtalstiden för den mängd brännolja, varöver staten beträffande ifrågakomna lagerdeltagare förfogat.

§ 12.

Detta avtal gäller till den 1 januari 1945 och förlänges, därest uppsägning från någondera partens sida icke ägt rum senast sex månader före avtalstidens utgång, med fem år för varje gång.

§ 13.

Tvister rörande detta avtal eller därav härflytande rättsförhållanden skola avgöras av skiljenämnd enligt gällande lag om skiljenämnd.

397670. Stockholm. Isaac Marcus Boktryckeri-Aktiebolag, 1939.